

Artikel over Het Stenen Kruis
verschenen bij het Davidsfonds in
1996/nr2 onder de titel "Via Crux"

VIA CRUX

In een vorige bijdrage aan dit tijdschrift (jaargang 27 nr.3) werd een pleidooi gehouden om de overwelfde bronnen, in de volksmond “berren” genoemd, in ere te herstellen omdat zij typische landschapselementen zijn, zeer eigen aan onze bronrijke gemeente.

Veel zeldzamer nog dan de “berren” zijn bij ons de stenen herdenkingskruisen die eertijds langs de weg werden opgericht ter nagedachtenis van personen die er om het leven kwamen. Enkele recentere houten kruisen buiten beschouwing gelaten, treffen wij op ons gemeentelijk grondgebied slechts twee dergelijke stenen crucifixen aan. Het valt zelfs te betwijfelen of het er ooit meer geweest zijn. Zo’n monument was immers een aangelegenheid voor gegoede burgers; een gewone sterveling kon zich tot het begin van deze eeuw zelfs geen zerk veroorloven.

We maken van onze inventaris een kruisweg die je van Ledeberg naar Kattem voert, een wandeling die je beslist eens moet maken.

1. Het Stenen Kruis

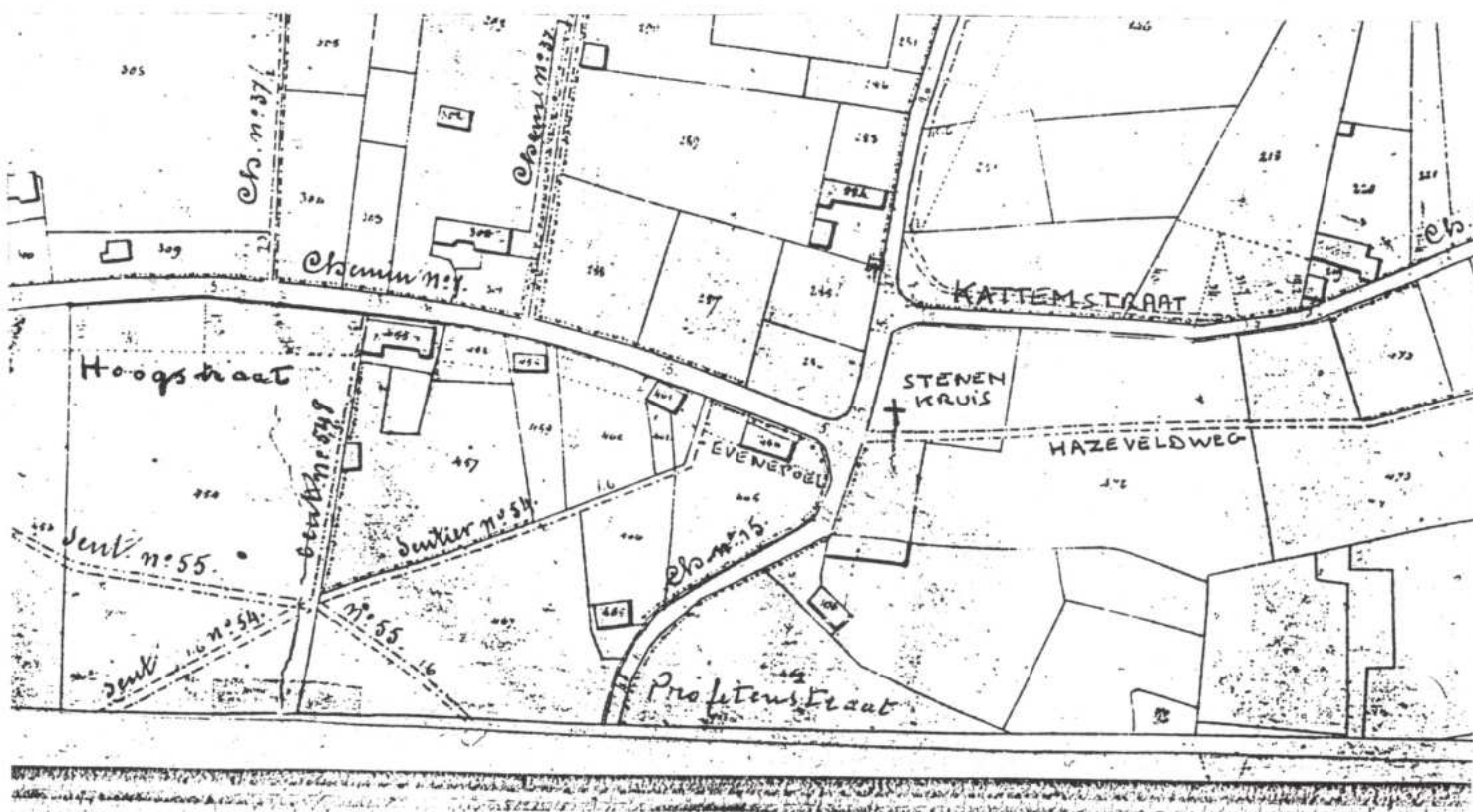
Aan de samenloop van de Profetenstraat en de Hazeveldweg slaat een arduinen Christus sedert meer dan twee eeuwen de voorbijgangers gade. Meer nog, je krijgt zelfs de indruk dat Onze Lieve Heer er vanop zij pedestal nauwlettend het ootgat van het erf Evenepoel in het oog houdt. En toch is aan het Stenen Kruis, dat aan de oorsprong ligt van het gelijknamige toponiem, een tragische geschiedenis verbonden. Het relaas ervan werd heel summier in de sokkel gebeiteld.

Anno Domini 1783

Hier es verongeluckt met den waegen J.F. Carlier, jonckman, sone van de weduwe Carlier, pachteresse tot het Hof te Catthem, overleden den 18 july

De tekst is niet zo goed leesbaar meer, doch al bij al verkeert het Stenen Kruis, dat geprangd zit in een smeedijzeren riem, in een redelijke staat.

In de annalen vonden we nergens details over het voorval uit 1783, doch een blik op de kabinetskaart van Graaf de Ferraris brengt meteen klaarheid. De Hoogstraat liep in die jaren namelijk niet recht op recht met de Kattemstraat zoals dat nu wel het geval is. Het verbindingsstuk tussen beide wegen is van veel latere datum. Zoals je merkt op bijgevoegd plan was de situatie nog steeds dezelfde in 1842 (Atlas der Buurtwegen).

Wie van Ledeberg naar Kattem wou, moest de Hoogstraat volgen tot juist vóór het huidige erf Evenepoel, waar nu de bushalte is. Vanaf dit punt kon je op twee manieren verder naar Kattem: ofwel rechtdoor langs het Hazeveld, ofwel links via de korte stijle bergop gevormd door de Profetenstraat en direct weer rechts, de Kattemstraat op. Deze laatste route was de enige mogelijkheid voor wie met paard en kar op stap was. Wie deze korte, stijle flank kent en bedenkt dat er in 1783 te Pamel geen kasseisteen te bespeuren viel, realiseert zich dat het geen sinecure was, noch voor de trekpaarden, noch voor hun menner, om deze helling op of af te rijden. Dat ondervond ook J.F. Carlier, die er het hachje bij inschoot. Te zijner nagedachtenis liet zijn moeder op de plaats van het drama een stenen kruis oprichten dat haar verdriet moest vereeuwigen. Uit de ingebeitelde tekst blijkt dat zij weduwe was en pachteres van het Hof te Kattem.

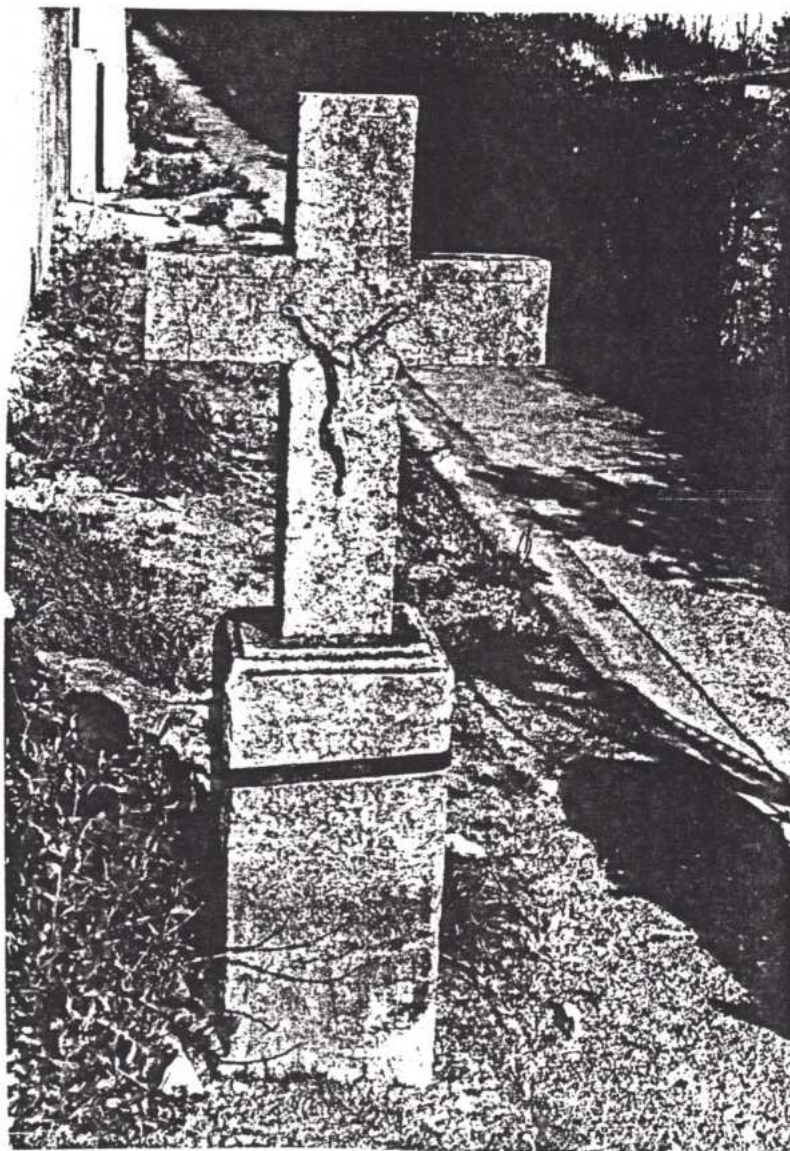
In feite heette zij Barbara Thienpont, alhoewel je soms ook Thimpont leest. In 1772 nam zij de pacht van het Hof te Kattem over van de weduwe van Philippus Van Nechel voor “950 gulden tsjaers”. Bij de hernieuwing van haar contract in 1781 voegde zij aan de pachtovereenkomst een clause toe die de bail meteen na haar dood zou doen aflopen. Had zij een voorgevoel ? Je zou het haast denken. In de zomer van 1783, op 17 juli, sloeg het noodlot toe. Het was hoogzomer, zoals je wat verder zal lezen, en zoon Franciscus Carlier was die dag vroeg uit de veren om van de ochtendkoelte te profiteren. Om 7 uur ‘s morgens, op een goed kwartier gaans van het Hof te Kattem, sukkelde hij onder zijn kar, met de dood als gevolg. Daar het ongeval op Pamelse bodem gebeurde, werd de pastoor van Pamel uit zijn pastorij aan de Dender opgetrommeld. De pachterszoon moet deerlijk toegetakeld zijn geweest, want de pastoor liet hem nog dezelfde dag om 9 uur begraven omwille van de hitte. In zijn begrafenisregister noteerde hij :

17 july Hora 7 matritina ex infortunio et vulneribus in de causatis obiit hic et eadem die ob calores aeres hora 9 sepultus est Franciscus Carlier calebs ex S. Renildis oriundus parochianus Lombeca castri filius Dionisy et Barbara Timpont conj. exequia facta sunt die sequenti extremis rite munitus atatis 36

Vrij vertaald komt dit kerklatijn op het volgende neer :

Op 17 juli om 7 uur ‘s morgens stierf hier aan de kwetsuren veroorzaakt door een ongeval en werd omwille van de hitte om 9 uur begraven, Frans Carlier, ongehuwd, afkomstig uit Ste Renildis, parochiaan van Borchtlombeek, zoon van Denijs en van Barbara Timpont. De uitvaartmis vond de volgende dag plaats. Voorzien van de laatste sacramenten. Leeftijd 36.

Het was in die tijd gebruikelijk de doden vrij vlug te begraven en dit om begrijpelijke redenen. Vaak vond de dienst enkele dagen of weken later plaats. Verder lees je in de akte dat Carlier afkomstig was uit Ste Reinelde, beter bekend als Saintes.

Omstreeks 1784 liet de pachtessse van het Hof te Kattem het stenen kruis oprichten. De datum op het kruis (18 july) verschilt één dag met de datum uit het parochieregister (17 july). Op 6 februari 1786 vervoegde Barbara Thienpont haar zoon in het rijk der hemelen. Toen nam Jan Baptist Carlier, een oudere broer van Frans, de pacht van het Hof te Kattem over. In 1794 verlengde hij deze voor 1.000 gulden per jaar. Daar het Hof te Kattem abdijgoed was, werd het later door de Fransen als nationaal domein geveild. Jan Baptist Carlier, de laatste pachter van de abdij alhier, liet een talrijke kroost na.

Jan Baptist Carlier	x	Bernardina Van Den Borre
° Lettelingen 04.01.1745	07.07.1784	° Tollembeek (?) ca. 1750/1755
+ Kattem 25.09.1815	Tollembeek	+ Kattem 07.07.1830

Dochter van Jan Van Den Borre en van Barbara Spiegeleir.
 Uit dit huwelijk werden te Kattem geboren :

1. Petrus ° 21.06.1785 ss. Petrus Van Der Maelen
 Barbara Spiegeleir
 Hij trouwde op 02.08.1815 te Borchtlombeek met Anna Maria Van Overstraeten, geboren te Borchtlombeek op 19.02.1794, dochter van meier Peter Joseph Van Overstraeten en van pachteresse Clara Anna Van Cutsem. Het koppel week uit naar Meerbeke.
2. Guillielmus ° 14.11.1786 ss. Guillielmus Servrancx
 Anna Maria Carlier
 + 13.03.1813
3. Carolus ° 27.04.1788 ss. Philippus Carlier
 Angelina Van Den Borre
 Trouwde op 01.04.1814 te Pamel met Josina Van Tricht, geboren te Pamel op 24.01.1789, dochter van Peter Joseph Van Tricht en van Joanna Catharina Walckiers (Withuis). Werd in 1815 nog vermeld te Borchtlombeek, doch kwam er niet meer voor bij de telling van 1830.
4. Joanna ° 18.10.1789 ss. Judocus Carlier
 Joanna Francisca Van Den Borre
 Week in 1851 uit naar Denderleeuw.
5. Jan Frans ° 29.08.1791 ss. Judocus Carlier
 Anna Theresia Van Opdenbosch loco Marie Carlier
 Trouwde op 31.12.1849 te Strijtem met Maria Theresia Covens, geboren te Strijtem op 11.12.1829, dochter van Carolus Ludovicus Covens en van Bernardina Van Der Maelen.
6. Theodorus ° 01.05.1794 ss. Theodorus Van Den Borre
 Petronilla Van Der Maelen
 Was burgemeester van Borchtlombeek en trouwde op 18.08.1828 met Joanna Catharina Van Overstraeten, geboren te Borchtlombeek op 30.12.1799, dochter van Peter Joseph Van Overstraeten en van Clara Van Cutsem. Een zuster van de vrouw van zijn oudere broer Petrus.
7. Josephus ° 11.08.1796 of 4 Thermidor Jaar IV
8. Jacobus ° 28.02.1798 of 10 Ventose Jaar VI, zo lezen we althans in zijn huwelijksakte van 18.05.1825. De bruid was Jacoba Van Der Straeten, geboren te Wambeek op 25.05.1793, weduwe van Jan Van Overstraeten (+ Borchtlombeek 04.05.1824), dochter van Joseph Van Der Straeten en van Anna Maria Cortvriendt. In 1839 week hij naar Denderleeuw uit.

Door nieuwsgierigheid gedreven gingen we op zoek naar de voorzaten van Frans Carlier. In zijn begrafenisakte werd vermeld dat hij van Sinte Reinelde was. Het werd een heuse zoektocht door het Pajottenland. Zoals vaak het geval was met pachters, verspreidden hun telgen zich in de streek

om op hun beurt een hof te pachten voor 3, 6 of 9 jaar, tot ze een vaste stek vonden. Zo ontstonden pachtersgeslachten als De Ro, Walraevens, Thienpont, Covens, Van Laethem, Nerinx, Van Nechelpuut, Pepersack, Goossens, Van Den Heuvel, Walckiers, en vele anderen wier namen voor altijd verbonden blijven met de Pajottenlandse boerenadel.

Dionysius Carlier	x	Barbara Thienpont
° Herne 14.09.1705	24.01.1734	° Herfelingen 30.11.1705
+ Ste Reneldis 12.05.1764	Hurfelingen	+ Kattem 06.02.1786

ss. Cornelis en Guillielmus Carlier

Dochter van Augustinus Thienpont, pachter, en van Maria Van Den Berghe.

Uit dit huwelijk kennen wij :

1. Anna Maria ° Herfelingen 10.05.1733 ss. Jan Baptist De Dobbelaer
Marie De Neyer
Woonde in 1772 nog te Herfelingen
2. Philippus ° Herfelingen 14.03.1735 ss. Philippus Carlier
+ na 1788 Petronilla Thienpont
Woonde in 1788 te "Sinternelle" (Ste Reneldis)
3. Judocus ° Herfelingen 31.05.1737 ss. Judocus Thienpont
+ na 1791 Joanna Fievet
Woonde in 1784 in Tubies
4. Maria Anna ° Herfelingen 29.01.1743 ss. Guillielmus Carlier
+ Strijtem 12.02.1809 Maria Anna Thienpont
x Kattem 11.05.1776 met Petrus Van Der Maelen (+ Strijtem 19.02.1810),
van wie 7 afstammelingen te Strijtem. Bij de geboorte van het zesde kind
ondertekende Frans Carlier de doopakte in een zeer sierlijk handschrift, net
als zijn zuster Anna Maria. Een bijkomende aanduiding dat zij gegoede
burgers waren. Een andere aanwijzing in die zin is dat de Carliers "verre"
afstanden aflegden om in Borchtlombeek en Strijtem peter- of meterschap te
komen afleggen.
5. Jan Baptist ° Lettelings 04.01.1745 ss. Jan Baptist Thienpont
+ Kattem 25.09.1815 Catharina De Ro
x Tollembeek 07.07.1784 met Bernardina Van Den Borre
6. Franciscus ° Lettelings 01.07.1747 ss. Jan Frans Galle
+ Pamel 17.07.1783 Anna Maria Carlier
7. Peter Jozef ° Lettelings 02.09.1748 ss. Peter De Middeleer
Anna Maria Boterdael
8. Catharina + Borchtlombeek 26.03.1787
x Guillielmus Servranckx, ° St.-Martens-Lennik ca. 1744, + Strijtem
22 germinal jaar XII, zoon van Nicolaas Servranckx en van Anna
De Doncker, voorheen weduwnaar van Catharina Berlindis Pepersack
(x Strijtem 12.05.1772, + Kattem 05.01.1773).
Van wie één zoon, Jan Baptist, ° 09.07.1784 te Borchtlombeek.

Denijs Carlier was afkomstig uit Herne. Hij trouwde in 1734 te Herfelingen met Barbara Thienpont. De pastoor noteerde bij de geboorte van hun voorkind Anna Maria in 1733 : *“De moeder heeft haeren eedt gedaen in baerenswee aen de vroetvrouw deser prochie dat Nijs den vaeder was”*. Dit als illustratie van de kwalijke gewoonte uit die tijd ongehuwde vrouwen bij de bevalling tot bekentenis te dwingen, onder bedreiging van allerlei verschrikkingen. Vele pastoors noteerden de doopakten van onwettige kinderen zelfs op aparte bladen ergens achterin hun register, kwestie van de “zondigheid” wat te benadrukken. Er volgden nog drie kinderen te Herfelingen. Omstreeks 1744 zakte de familie Carlier af naar Lettelingen (Petit Enghien) waar nog drie kinderen geboren werden, waaronder Joannes Franciscus in 1747.

Tussen 1748 en 1764 verhuizen de Carliers naar Ste Renelde. Op 12 mei 1764 sterft Denijs Carlier. Hij werd ‘s anderendaags begraven. De pastoor noteerde dat hij ongeveer 64 jaar was (wat er in feite 5 jaar nevens was) en sluit zijn akte af met het klassieke **Requiescat In Pace**. In 1772 neemt de weduwe van Denijs de pacht van het Hof te Kattem over. Daarmee is de kring rond.

Hogerop vonden we :

Philippus Carlier ° + Herne 14.03.1740 in den ouderdom van 74 jaer	x	Joanna Fievet ° + Herne 21.10.1757 in den ouderdom van ongeveer 80 jaeren	van wie te Herne
1. Martinus	° 07.03.1702	ss. Martinus Thienpont Maria Anna Carlier	
2. Denijs	° 14.09.1705	ss. Denijs Langhendriesch Helena Thienpont	
3. Guillielmus Franciscus	° 10.10.1707	ss. Guillielmus Lenclud Helena Francisca Jacoba Back	

Geen van beiden werd te Herne geboren. Ze trouwden ook elders. Toch is de streek van Herne de bakermat van de Carliers, die er reeds in 1600 voorkwamen. Tot zover de Carliers en het Stenen Kruis.

2. Het Kruis Van Tricht aan de Bosstraat

Om de tweede statie van onze kruisweg te bereiken, maken we een wandeling naar de grens tussen Kattem en Borchtlombeek. We keren het Stenen Kruis de rug toe en volgen de Hazeveldweg. Rechts van ons ontvouwt zich de vallei van de Voetbeek. De kouter tussen de Hazeveldweg en de Voetbeek heet heel toepasselijk het Kruisveld. De hoogtelijnen lopen hier op tot 70 meter. Op één